

PODPORA NEDEMOKRATIČNIM REŽIMOM

“Projekt Shah Deniz je zelo pomemben za regijo, saj zagotavlja delovna mesta in razvojne priložnosti ne samo v Azerbajdžanu, temveč v celotni regiji Kavkaza. Poleg tega gre za nov vir plina, ne le za domače trge Azerbajdžanu in Gruziji, temveč tudi za regijo, kar povečuje diverzifikacijo in stabilnost dobav.”

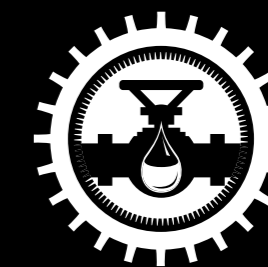
KEVIN BORTZ, DIREKTOR TIMA ZA NARAVNE VIRE PRI EBRD V 2011¹

“Preden so prihodki od nafte in plina prišli v Azerbajdžan, smo imeli več demokracije in svobode. Glavni prihodki od nafte so prišli leta 2006, ko je začel delovati plinovod Baku–Tbilisi–Ceyhan. Od takrat se je stanje začelo slabšati. Probleme imamo s tem, da so aretirani novinarji, aktivisti in verniki – če kritiziraš vlado, te lahko enostavno zaslišijo in preganjajo zaradi neresničnih obtožb.”

RASUL JAFAROV, ZAPRTI AZERBAJDŽANSKI AKTIVIST ČLOVEKOVE PRAVICE²

Čeprav podpora zahodnih vlad nedemokratičnim režimom po vsem svetu ni nič novega³, je zaskrbljujoče dejstvo, da javni evropski denar še danes finančno podpira takšne režime.

Leta 2011 se je EU odločila preko EIB in EBRD vložiti 7 milijard evrov v južno-mediteransko regijo, in sicer z namenom gradnje demokratičnih institucij, boja proti korupciji in opolnomočenja organizacij civilne družbe. Postavlja se vprašanje, kako bosta omenjeni banki (glede na svoje pretekle izkušnje) lahko odigrali vlogo, ki jima ju je dodelila Evropska komisija. EIB je namreč od 1,87 milijarde evrov, ki jih je med leti 2006 in 2010 posodila Egiptu, podelila 92 % energetskega projekta; razumljivo je, da je takšen portfelj v interesu EU za uvoz energije, ni pa jasno, kako lahko pripomore k demokratizaciji. EBRD nima izkušenj s politično nestabilnimi okolji, vplivi na zmanjšanje

revščine in zaščito človekovih pravic pa so zelo vprašljivi (primer Azerbajdžana je predstavljen spodaj). EBRD ima prav tako veliko izkušenj s posojili za energetiko, medtem ko na področju demokracije in človekovih pravic lahko najdemo veliko kritik. Evropski načrt za financiranje razvoja v južnem Mediteranu tvega, da bo preko javnih bank podpiral isto korupcijo in socialno nepravilnost, proti kateri se bojujejo demokratična gibanja v severni Afriki in na Bližnjem vzhodu. Veliki energetske in infrastrukturni projekti v državah z nedemokratičnimi vlada ponavadi koristijo peščici politično in poslovno dobro povezanih ljudi, le redko pa tudi preostali družbi⁴.

PRIMER, KI ILUSTRIRA PROBLEM⁵

PODPORA NEDEMOKRATIČNEMU REŽIMU V AZERBAJDŽANU

Azerbajdžanski vladajoči režim predsednika Alijeva je znan po tem, da izvaja pritisk nad civilno družbo. Pred nedavnim sta bila zaprta dva vidna borca za človekove pravice. Odvetnik Intigam Alijev, ki je branil politične zapornike, je v aprilu 2015 dobil kazen zaradi nelegalnega podjetništva in izogibanja davkom, in sicer 7,5 let zapora. Pred aretacijo je odvetnik na Evropsko sodišče za človekove pravice vložil 200 tožb zaradi prirejanja volilnih rezultatov, zatiranja svobode govora in odvzema pravice do poštenega sojenja v Azerbajdžanu. V istem času je Alijev režim v zapor poslal tudi aktivista za človekove pravice Rasula Jafarova, ki je – zaradi podobnih obtožb kot odvetnik Alijev – dobil kazen 6,5 let zapora. Jafarov je organiziral kampanjo Šport za pravico, ki je ob Evropskih igrah 2015, ki so potekale v Azerbajdžanu, želela opozoriti na kršenje človekovih pravic. Podobno kampanjo je Jafarov organiziral leta 2012, ko je Azerbajdžan gostil Evrovizijo. Ta dva primera sta le med zadnjimi odmevnimi primeri zapiranja političnih nasprotnikov v Azerbajdžanu.

EU se je sicer previdno opredelila proti zapiranju Jafarova, vendar pa kljub temu, da režim predsednika Alijeva v Azerbajdžanu izvaja vidno zatiranje človekovih pravic, ohranja tesne stike z režimom. Alijev režim je velik del svoje politične in finančne moči pridobil skozi izkoriščanje bogatih zalog nafte in plina v svoji državi. Te zaloge so danes, ko se EU želi oddaljiti od Rusije in diverzificirati

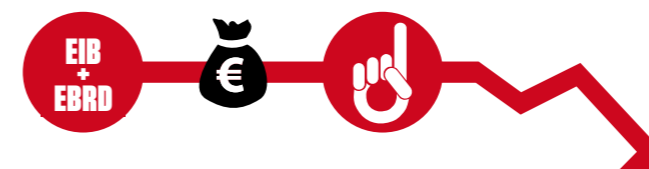
¹ <http://www.ebrd.com/news/2011/stage-1-of-shah-deniz-gas-field-financing-reaches-project-completion.html>

² <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/jailing-prominent-human-rights-activists-azerbaijan-casts->

³ Glej na primer https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_authoritarian_regimes_supported_by_the_United_States ali <http://globalreporting.net/blog/atrocities-in-ethiopia-no-problem-just-close-your-eyes-and-give-us-more-money/>

⁴ <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/bankwatch-in-the-media/banking-not-tool-support-democracy-in-ali> ali <http://globalreporting.net/blog/atrocities-in-ethiopia-no-problem-just-close-your-eyes-and-give-us-more-money/>

⁵ Povzeto iz naslednjih virov: <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/jailing-prominent-human-rights-activists-azerbaijan-casts->, <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/pipe-dreams-why-southern-gas-corridor-will-not-reduce-eu-d->, <http://bankwatch.org/news-media/blog/energy-security-europe-or-profit-lukoil->, <http://bankwatch.org/news-media/blog/azeri-regime-stifles-criticism-ahead-european-games-european-lender-must-finally-tak>

svoje vire plina, zelo pomembna strateška tarča za Evropo. Zato EU še vedno sodeluje z Alijevim režimom: plinsko polje Shah Deniz v Azerbajdžanu naj bi postalo glavni vir plina za enega od trenutno najbolj vidnih energetskih projektov EU – plinovod Južni tok. Ta plinovod naj bi plin iz kaspijske regije dovažal v Evropo, projekt pa naj bi stal okoli 35 milijard evrov. Neposredno naj bi bil financiran iz javnega denarja EU, posredno pa tudi preko posojila EBRD polju Shah Deniz.

Čeprav naj bi EBRD promovirala demokracijo, je igrala pomembno vlogo pri zagotavljanju rednega financiranja Alijevega režima skozi prihodke od prodaje nafte in plina. Kumulativne investicije banke v Azerbajdžanu znašajo več kot 2 milijardi evrov, od trenutno odprtih projektov v vrednosti 861 milijov evrov pa je tri četrtine naložb v energetiko in infrastrukturo⁶. EBRD je v juliju 2015 odobrila nadaljnje posojilo za plinsko polje Shah Deniz, torej je razvoj prvega dela projekta Shah Deniz že podprla s 180 milijoni evrov posojila⁷, sedaj pa je temu dodala še 500 milijonov dolarjev. Zanimivo je, da se EU po eni strani želi »odkrižati«⁸ Rusije pri dobavi plina v Evropo, po drugi strani pa posojila namenja projektu, kjer je eden od treh lastnikov rusko podjetje Lukoil. EBRD svoja posojila Azerbajdžanu opravičuje s tem, da imajo pozitiven vpliv na tranzicijo države v tržno gospodarstvo. Morda res, a za kakšno ceno? Projekt financira avtoritativen režim Alijeva, poleg tega pa plinska infrastruktura le redko predstavlja vir miru in varnosti v neki državi (to nazorno prikazuje primer Ukrajine, kjer je bila energetska politika nedvomno eden od vzrokov za državljansko vojno).

⁶ <http://www.ebrd.com/azerbajjan-data.html>

⁷ <http://www.ebrd.com/news/2011/stage-1-of-shah-deniz-gas-field-financing-reaches-project-completion.html>

PRIPOROČILA⁸

Od razvojnih finančnih institucij, katerih članica je Slovenija, mora Slovenija zahtevati naslednje:

- da se nemudoma ustavi financiranje projektov, ki posredno financirajo delovanje nedemokratskih režimov;
- zavezo, da ne bodo podpirale dejavnosti, ki bi pripomogle k ali pospešile kršenje človekovih pravic: institucije morajo biti zavezane k spoštovanju človekovih pravic v vseh svojih projektih in programih ter zahtevati od vlad držav, ki so prejemnice financiranja, da spoštujejo človekove pravice;
- da skrbno preverjajo, da financirane dejavnosti ne pripomorejo k ali pospešijo kršenje človekovih pravic; to vključuje oceno vpliva projekta ali dejavnosti na človekove pravice ter načrt za izogibanje kršitvam in blaženje morebitnih vplivov na človekove pravice;
- da zagotovijo, da so imeli vsi člani lokalnih skupnosti, na katere bo imela vpliv politika, projekt ali dejavnost finančne institucije, možnost smiselno in enakopravno sodelovati v odločanju v vseh fazah politike, projekta ali dejavnosti; lokalna skupnost mora imeti enakopraven dostop do odločanja o strategijah, politikah, programih, projektih ali dejavnostih finančnih institucij; dokumenti morajo biti javnosti dostopni in na voljo za komentiranje za določeno obdobje; ob privolitvi avtorjev morajo biti objavljene pripombe ter podani odgovori na pripombe z argumenti, zakaj je neka pripomba sprejeta ali pa ne;
- podporo svojim članicam, da vzpostavijo in uporabijo močna sredstva v primerih kršenja človekovih pravic;
- da zagotovijo, da so na voljo mehanizmi, ki ljudem omogočajo obveščati o kršenju človekovih pravic v okviru projektov ali dejavnosti finančnih institucij, in da njegovi mehanizmi družbene odgovornosti spremljajo skladnost z mednarodnim pravom na področju človekovih pravic.
- da okrepijo obstoječe zaščitne ukrepe za spoštovanje človekovih pravic, vključno s posodobitvijo politik za spoštovanje pravic domorodnih ljudstev in za neprostovoljne preselitve.

⁸ <https://www.hrw.org/report/2013/07/22/abuse-free-development/how-world-bank-should-safeguard-against-human-rights#687209>, <https://www.hrw.org/report/2014/02/03/how-can-we-survive-here/impact-mining-human-rights-karamoja-uganda#38d0ba>

